

a «Príncep de Viana», de Pamplona, el 1950. En tots ells es constata, d'una manera categòrica, que la diplomàcia de Ferran el Catòlic i dels Àustries del segle XVI — Carles V i Felip II —, té un precedent claríssim en l'estructura d'aliançes i llur signe geopolític de l'època de Joan II. En les sessions del V Congrés d'Història de la Corona d'Aragó, celebrat a Saragossa el 1952, Vicens i Vives va presentar dues ponències: *La vida y la obra del Rey Católico* i *Instituciones económicas, sociales y políticas de la época fernandina*. L'autor perfila l'estat de qüestions i planteja, amb l'amplitud temàtica que requereixen les noves directrius metodològiques, els aspectes que han d'ésser posats en clar per les noves investigacions. Per l'aspecte metodològic té un gran interès el seu article *Consideraciones sobre la Historia de Cataluña en el siglo XV*, publicat a «Zurita», de Saragossa, el 1951. La Diputació de Saragossa concedí darrerament el seu Premi Ferran el Catòlic a la monografia de Vicens i Vives *Historia crítica del reinado de Fernando II de Aragón*. Aquest estudi, junt amb un altre titulat *Juan II: Monarquía y Revolución en la España del siglo XV*, constitueix el testament científic de l'autor sobre el quatre-cents. Nous problemes històrics requereixen ara la competència, l'entusiasme i la capacitat de treball del Prof. Vicens i Vives. Sols ens resta desitjar que Déu li doni molts anys de vida perquè pugui oferir-nos, en les noves activitats, una producció semblant a la dedicada al segle XV. — JOAN REGLÀ.

La història de la Sardènia catalana. — El tema de la dominació catalana sobre la gran illa mediterrània ha rebut, des de fa un temps, contribucions molt interessants per al seu coneixement. L'historiador valencià Vicenç Salavert, que ha dedicat una important tesi doctoral a aquests estudis, ens n'ha donat un breu i profitós resum en el seu article *La isla de Cerdeña y la política internacional de Jaime II de Aragón*, publicat a «Hispania», X (1950), 211-265, en el qual subratlla l'interès estratègic de l'illa i situa els preparatius per a la conquesta en el conjunt de la política de Jaume II, sobretot enfront de Castella. En un altre treball («Estudios de Edad Media de la Corona de Aragón», V, 209-360), el mateix estudiós ha analitzat amb detall les negociacions que conduïren als tractats d'Anagni, i n'ha deduït que la promesa del domini de Sardènia hi fou només insinuada, i que fou formalitzada solament dos anys després, en el moment de l'adhesió de Jaume II a l'aliança güelfa i del seu compromís a lluitar contra Frederic de Sicília. Per la seva banda, Antoni Arribas ha vist ja publicada la seva tesi doctoral, *La Conquista de Cerdeña por Jaime II de Aragón* (Barcelona 1952). Una primera part estudia les negociacions diplomàtiques, que caldrà completar amb l'obra del senyor Salavert, quan aquesta es publicui. La part més sòlida i nova és, ben segur, la que tracta de la preparació financera i militar de l'expedició; cal agrair a l'autor que, potser per primera vegada entre nosaltres, hagi volgut preocupar-se dels fonaments materials d'una empresa d'aquesta mena. Finalment, hem d'esmentar, entre els treballs dels investigadors sards que sovintegen els nostres arxius, el volum d'Alberto Boscolo *I parlamenti di Alfonso il Magnanimo* (Milano 1953), en el qual són publicades les actes i examinats els motius i el desenrotllament de les reunions de 1421, 1446 i 1452. — R. GUBERN I DOMÈNECH.

Un estudi sobre els privilegis de Messina i de Trapani. — La guerra d'una banda, la distància de l'altra, ens havien separat massa dels historiadors sicilians. Aquests darrers temps, mercès a alguns congressos internacionals celebrats a Sicília o a Espanya, el contacte s'ha restablert i les publicacions han començat a circular novament entre ambdós països. D'aquest intercanvi, imprescindible per als uns i els altres, en derivaran avantatges per a la història de Sicília i de Catalunya. Alguns historiadors sicilians s'han especialitzat en la història econòmica. No cal dir quins lligams tenen aquests estudis amb la nostra història. Ja fa anys, el 1944, dins la col·lecció «Italiae Historia economica», el professor Antonio Petino, de la Universitat de Catània, publicava un estudi

intitulat *La politica commerciale di Pietro d'Aragona in Sicilia*, i el 1947, en el «Bolletino Storico Catanese», el mateix autor inseria un altre estudi sobre *Aspetti del commercio marittimo della Sicilia nell'età aragonese*. Els títols n'indiquen prou l'interès que per a nosaltres tenen aquests estudis.

Més recentment, l'any 1949, el director de l'Arxiu històric de Tràpani senyor Carmelo Trasselli, publicava una monografia sobre els privilegis de Messina i de Tràpani.¹ El senyor Trasselli ha treballat a fons en l'ordenació i catalogació de l'Arxiu de l'Estat a Tràpani. Allí el vam veure, voltat dels seus papers, i allí el vam sentir parlar-nos amb entusiasme de la riquesa de documentació catalana relacionada amb el comerç català que conserva l'arxiu. Així les seves idees respecte a l'expansió comercial catalana, que troba el seu lloc en aquesta monografia, mínima part, sens dubte, del que anirà donant-nos en obres successives, són clares i precises. Veu en el rei Pere el Gran el «representante degli interessi catalani», «che agiva quasi più come Conte di Barcellona che come Re d'Aragona». Veu en els catalans la més nombrosa colònia forastera en diverses ciutats sicilianes. Els veu «economici e frugali, ma al tempo stesso di una stragrande attività nel moltiplicare il numero degli affari e nell' estendere la loro rete commerciale». Veu que els catalans «han pres ràpidament a l'Àfrica septentrional totes les posicions ja ocupades pels sicilians». «Cap nació no tenia a Sicília una organització tan formidable: els tres consolats i els quinze vice-consolats ja establerts el 1345 tancaven l'illa en una xarxa: pràcticament els mercaders catalans eren amos de Sicília». Aquestes frases donaran idea de l'interès que la monografia del senyor Trasselli té per a nosaltres. Totes es troben en el capítol III, intitulat *Guerra econòmica*. Però en els capítols subsegüents, tot i referir-se més particularment als privilegis de Messina i Tràpani i als interessos dels sicilians, sovintegen les al·lusions a Catalunya i a Barcelona, als catalans i als barcelonins. — FERRAN SOLDEVILA.

Record a Josep Calmette. — Aquest català de Perpinyà, nascut el primer de setembre de 1873, deixeble de l'École des Chartes el 1896, arxiver-paleògraf el 31 de gener de 1900 amb el número 1 de la seva promoció, membre de l'Escola Francesa de Roma els anys 1900-1902, doctor en Lletres aquest darrer any, ingressat a l'ensenyament superior el 1903 com a mestre de conferències de la Universitat de Montpeller, havia seguit les etapes ascendents de la carrera docent, passant per la Universitat de Dijon i fixant-se definitivament en una de les universitats més adients amb la seva catalanitat i amb la seva vocació: la Universitat de Tolosa. Allí ha professat fins a la seva jubilació, gairebé fins a la seva mort (agost 1952); allí formà una veritable escola d'historiadors. Mentrestant, descabdellava la seva producció historiogràfica, que l'ha dut a ocupar un dels primers llocs en el món de l'erudició, tant per les seves obres especialitzades, com per les de caràcter general i de divulgació. I en unes i altres Catalunya no fou oblidada. No és solament la seva gran obra *Louis XI, Jean II et la Révolution catalane*, que, malgrat haver estat un dels seus primers llibres (1903) és un dels fonamentals de la seva producció; és tot un conjunt d'estudis sobre temes catalans o relacionats amb Catalunya, on el Rosselló té, naturalment, una part important, i és sempre una actitud d'interès i de simpatia envers tot el que és refereix a la nostra terra. Catalunya, de la seva banda, ha sabut estimar i valorar l'excel·lència d'aquest seu fill i correspondre a la seva actitud filial. El 1905, l'Acadèmia de Bones Lletres va nomenar-lo membre corresponent; el 1920 fou cridat per l'Institut d'Estudis Catalans a professar-hi una sèrie de lliçons sobre *El feudalisme i els orígens de la nació catalana*; el 1945 el mateix Institut d'Estudis Catalans el nomenà membre corresponent. — FERRAN SOLDEVILA.

1. CARMELO TRASSELLI, *I privilegi di Messina e di Trapani* (1160-1355), con un appendice sui consolati trapanesi nel sec. xv (Palerm 1949).